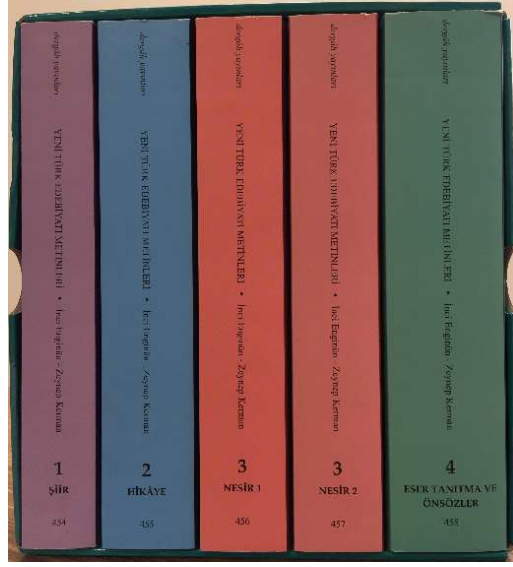

YAYIN TANITIM

İnci ENGİNÜN, Zeynep KERMAN, *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.

Arş. Gör. Merve GÜLCÜ*

Günümüzde dijital teknolojiyle birlikte kütüphaneciliğin gelişimi okurların eserlere erişimini kolaylaştırırsa da edebî metin antolojileri, kronolojik bir silsile ile edebiyat tarihinden özenle seçilmiş metinlerle okuyuculara toplu bir bakış sunar. Bu itibarla antolojiler önemini hiçbir zaman yitirmeyecek kıymetli başucu eserleridir.

Yenileşme dönemi Türk Edebiyatı sahasının ilk metinleri eski harfli olduğundan antolojilerin metinlere erişim bakımından ayrı bir önemi vardır. Bilhassa öğrenciler ve sahanın araştırmacıları için bu eserler kuşkusuz oldukça kullanışlı başvuru kaynaklarıdır. Geçtiğimiz yıllarda geniş hacimli antolojilerin basılması son derece sevindiricidir. Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Güzel Yazılar Serisi*'nde metinler edebî türlere göre tasnif edilmiş ve *Şiirler*, *Denemeler*, *Hikâyeler 1-2*, *Gezi-Hatıra*, *Kısa Oyunlar*, *Mektuplar*, *Oğuz'dan Bugüne*, *Romanlar* olmak üzere dokuz ciltlik hayli geniş yelpazeli bir antoloji serisi ortaya çıkmıştır. 2011 yılında Prof. Dr. İnci Enginün ve Prof. Dr. Zeynep Kerman hocaların birlikte hazırladıkları *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri* serisi beş ciltlik epey hacimli ve bu alanın meraklıları için oldukça istifade edilebilecek bir çalışmadır.

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniv. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. mervegulcu@gazi.edu.tr

Yayın hazırlama ekibinde Enginün ve Kerman'ın da bulunduğu, Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın öncülüğünde hazırlanan ve ilk cildi 1974 yılında basılan *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi* beş ciltlik bir takımdır. İlk kitapta 1839-1865, ikincisinde 1865-1876 arasındaki metinleri içerir. Üç, dört ve beşinci ciltler dış kapaklarda da ismi yer alan edebî şahsiyetler etrafında şekillenir. On cilt olarak planlanan antoloji Kaplan'ın vefatıyla yarıda kalır. *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri* serisi için Kaplan'ın bu çalışmasına eklemenebilecek yeni bir derleme demek yanlış olmayacaktır. Enginün ve Kerman, çalışmalarının ortaya çıkış sürecini şöyle anlatır:

Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi yarım kalmış, gençleri çevresinde toplayan hocamız ölmüş, bizler de dağılmıştık. Fakat hâlâ bize o antolojileri yeniden neşredip etmeyeceğimiz soruluyordu. Yıllar geçince, insan zihni yeni yollar da arıyor, biz de hazırlayıcıları arasında bulunduğumuz Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi'nde bazı eksikler, fazlalıklar buluyor, onu yenilemek istiyorduk. [...] Ortak çalışma tempomuz uyumlu olduğu için biz, iki arkadaş bu işi bir başka şekilde devam ettirmek istedik. [...] Uzun tartışmalardan, plan değiştirmelerden sonra nihayet seçtiğimiz Yeni Türk Edebiyatı Metinleri'ni dört kitapta toplamaya karar verdik. (s. 6)

Şiir, Hikâye, Nesir 1-2, Eser Tanıtma ve Önsözler başlıklarıyla toplam beş cilt hâlinde basılan antoloji 1860-1923 yılları arasında yazılmış metinlerden bir seçkidir. Her bir kitapta ortak “Sunuş” ve “Teşekkür” kısımları bulunmaktadır. Enginün ve Kerman, “Sunuş”ta eserdeki bazı metinleri ilk kez kendilerinin yeni harflere aktardıklarını bildirirken, “Teşekkür” kısmında ise eserlerini oluşturmaktaki amacı “*edebiyat tarihimizi metinlerle anlatmak*” şeklinde açıklamaktadırlar. (s. 9) Yine her kitapta bulunan “Önsöz” bölümlerinde örneklerin sunulacağı tür için şair ve yazarlardan seçilmiş metinlerin esere dâhil edilme, bulunmayan metinlerin ise antolojiden çıkarılma nedenleri belirtilmektedir. Kimi zaman eser sahiplerinin vârislerine ulaşamadıklarından, kimi zaman da eklemeyi düşündükleri metinlerin miktarı varisler tarafından sınırlandırıldığından derlemeye almayı planladıkları her metne çalışmalarında yer veremezler. Ancak kitapta bulunmayan metinlerin de kimi zaman künye bilgilerini çoğunlukla da kısa özetlerini vererek okuyucuları bilgilendirmeyi amaçlarlar.

Serinin birinci cildi şiir türüne ayrılmıştır. Kitap, “Tanzimat Dönemi” ve “II. Meşrutiyet Sonrası” şeklinde iki ana bölümden oluşur. İlk dönem, “Çeviriler”, “Sosyal ve Siyasî Şiirler”, “Ferdî

Duyarlılık”, “Gelenekle Yeni Arasında”, “Ara Nesil (Romantikler ve Realistler), “Servet-i Fünun”; ikinci dönem ise “Türkçüler”, “Mistik Şiir”, “İslamcılar”, “Baticılar”, “Fecr-i Âti”, “Cumhuriyet Şiirine Yön Veren İki Şair”, “Memleket Edebiyatı”, “Asrın Kapısında Doğanlar ve İlk Şiirleri” başlıklarıyla tasnif edilmiştir. “İçindekiler” kısmında yukarıda belirtilen başlıklar kapsamındaki şairlerin isimleriyle alınan şiirleri ayrı sayfa numaralarıyla belirtilmiştir. Yeni Türk Edebiyatı sahasındaki gelişmeler çeviri ile başladığından antolojide de ilk olarak çeviri şiirlere yer verildiği görülür. Böylece Şinasi’nin çevirdiği şiirlerle başlayan cilt Nazım Hikmet’e dek seçilmiş örneklerle devam eder. Dönemlerdeki edebî akım ve hareketlerin bu cildin ara başlıklarını belirlemedeki rolü aşikârdır. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal için seçilen “Cumhuriyet Şiirine Yön Veren İki Şair” başlığı kuşkusuz onların edebiyat tarihindeki ehemmiyetlerine ayrı bir vurgudur.

Şiir cildinin “Önsöz”ünü kaleme alan Prof. Dr. İnci Enginün, şiirlerin “genellikle ilk neşirlerini veya hemen kitap olarak da çıkmışsa o kitaplardan -kitapların da ilk baskılarından-” alındığını söyler. (s. 68) Derlemede diğer şairlere nispetle Ziya Paşa, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy’a daha uzun yer ayrıldığını, bunun da şiirlerinin uzunluğuyla ilişkili olduğunu belirtir. (s. 68) Öte yandan Yahya Kemal’in şiirlerinin tenkitli basımının bulunmamasına dikkat çekilerek okuyuculara bu eksiklik üzerinden yeni bir çalışma konusu sunulduğu söylenebilir.

Eserin ikinci cildi *Hikâye*, bu edebî türün seçilmiş metinlerden oluşur. Prof. Dr. Zeynep Kerman “Önsöz” kısmında “küçük hikâyenin ilk başarılı örneklerini veren ve özellikle Küçük Şeyler ile Servet-i Fünuncuları etkileyen ve büyüleyen Sami Paşazade Sezai’yi başlangıç noktası olarak” aldıklarını belirtir. (s. 17) Sezai ile başlayan bu cilt Suad Derviş’ten verilen bir örnekle tamamlanır. Kitapta, Halide Edib Adıvar, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Refik Halit Karay’ın hikâyelerine daha geniş yer vermelerini yazarların türün gelişimine sağladıkları katkı ve hikâyeleriyle edebiyat tarihinde kendilerine kalıcı yer edinmelerinin izahı olarak açıklar. Eserin hazırlık aşamasında aralarında A. Nadir (Ali Ekrem Bolayır), Raif Necdet Kestelli, Faik Ali Ozansoy isimlerinin *Servet-i Fünûn*’da yayımlanmış hikâyelerine rastladıklarını ve hikâyecilikleri üzerinde durulmadığına işaret ederek onlardan da örneklere yer verirler. (s. 20-21) Bu itibarla fark ettikleri bir eksikliği daha gidermeye yönelik adım attıklarını söylemek gerekir. Metin taramalarında Mustafa Nihat Özön’ün o güne dek

haberdar olmadıkları hikâyeleriyle karşılaştıklarını ve edebiyat tarihçiliği alanındaki çalışmalarından dolayı bir vefa borcunu yerine getirmek maksadıyla hikâyelerinden örnek aldıklarını dile getirir. (s. 27) Herkesin başka antolojilerde rahatlıkla bulabileceği metinlerdense “yazarların sanat hayatlarının değişik dönemlerine ve cephelerine ışık tutacak metinleri” seçmelerinin asıl hedefleri olduğunu belirterek derlemelerindeki kriteri ifade eder. (s. 28)

Nesir1-2 ciltlerinde çeşitli dergi ve gazete yazıları, mektuplar ve eserlerden küçük kesitler yer alır. Şiirde olduğu gibi bu türde de seçkiye çevirilerden alıntılarla başlanır. Münif Paşa’dan başlayarak Mehmet Rauf’a dek alınan yazılar ilk cildi, Hüseyin Cahit Yalçın’dan Mustafa Kemal Paşa’ya kadar seçilenler ise ikinci cildi oluşturur. Antolojide bulunan metinler çeşitlilik göstermekle beraber yer yer birbiriyle irtibatlıdır. “Önsöz”de Nabizâde Nâzım’ın “Fuzûlî” ve “Nedim” hakkındaki başlıklı yazılarındaki görüşlerinin “yıllar sonra Yahya Kemal’in ‘Lirizm’ adlı yazısındaki değerlendirmesine yakın” olduğu belirtilir. (s. 28-29) İlgililerin yazıları okurken bu gibi tespitleri dikkate alması edebiyat tarihi çerçevesinde isimleri ve metinleri ilişkilendirmelerine yardımcı olacaktır.

İnci Enginün, yine telif ile ilgili yasal düzenlemeler nedeniyle bazı metinleri kitaptan tamamen çıkarmak ya da metinler içinden seçerek sayılarını azaltmak zorunda kaldıkları için o metinleri özetleyerek okuyucuya aktarır. Örneğin varislerinin talebi üzerine Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan seçtikleri metin sayısını azaltıp derlemeye alamadıkları metinlerden alıntılar verir. (s. 29-32) Yine Ali Canip’in varislerine ulaşamadıkları için derlemeye seçmeyi düşündükleri yazıların geniş özetleriyle okuyucuyu bilgilendirir. (s. 58-65)

Edebiyat tarihinin bilindik tartışmalarına dair önemli metinler de antolojide yer almaktadır. Kâfiye (abes-muktebes) ile alakalı olarak Menemenlizâde Mehmet Tahir’in “Kafiye”; Dekadanlık tartışmaları için Cenap Şehabettin’in “Dekadizm nedir?”, Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Dekadanlık Gürültüsü” isimli yazılar seçilenlerin bir kısmıdır.

Yalnızca edebiyat tarihimizin zirve şahsiyetlerinden değil, arka planda kalmış isimlerinden de metinlerin seçilmiştir. Eserleri bugün hâlâ okunan isimlerin metinlerine ulaşmak nispeten daha mümkündür ancak kalıcılığı sağlayamamış yazar ve şairlerden örnekler de edebî türlerin gelişimini idrak etmek için şüphesiz büyük önem taşır. İnci Enginün bu hususta şunları söyler:

Türk tenkit tarihi bu yazarların bugüne kalan sadece birkaç eseriyle değerlendirilemez. Geçmişten adlarını bugüne ulaştıramamış olanların da bütün yazılarının, okuyucuların kolayca kullanabilecekleri şekilde derlenmesi şarttır. O zaman bazı tartışma noktalarının çoktan aşılmış olması gerektiği, bazı yazarlara büyük haksızlıklar yapıldığı da ortaya çıkacaktır. Bütünü görmeden parçalara göre hüküm vermenin tehlikesi aşikârdır. (s. 68-69)

Enginün yine büyük bir eksikliğe temas etmiş, Yeni Türk edebiyatı sahasıyla ilgilenenlere hem araştırma konusu sunmuş hem de bir büyük vazife yüklemiştir.

Derlemenin son cildi *Eser Tanıtma ve Önsözler* başlığını taşır. Zeynep Kerman kitabın “Önsöz” bölümünde metin seçimindeki tasarruflarını şu sözlerle açıklar:

Genel teamülün aksine biz, roman ve oyunlardan, o eserlerin özelliklerini yansıtmadığı düşüncesiyle metin seçmedik ve bu açığı, o kitaplara ait inceleme, tenkit ve tanıtma yazılarıyla kapatmağa çalıştık. Bu tür bir metin seçiminin dikkatleri esere ve uyandırdığı akislere ve etkilere çekmesi dolayısıyla daha doğru olduğu kanaatindeyiz. (s. 19)

Kronolojik sıralamadan evvel cildin başına “*Tanzimat ve II. Meşrutiyet yazar ve eserlerini toplu olarak değerlendiren iki yazı*” (s. 19) almayı tercih ederler: Mizancı Murat’tan “Üdebamızın Nümune-i İmtisalleri” ve Halide Edib Adıvar’dan “Edebiyatımızın Son Simaları ve Safhaları”. Ardından “Fecr-i Âti Encümeni Edebî Beyannâmesi”ne yer verirler. “Yazarlar, Eserleri, Değerlendirmeler” isimli bölüm Şinasi’nin Yusuf Kâmil Paşa’nın *Telemak* tercümesi üzerine kaleme aldığı yazıyla başlar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Reşat Nuri Güntekin’in *Çalığışu* romanı için yayımladığı “Yeni Kitaplar: Çalığışu” başlıklı tanıtma yazısıyla sona erer. Birinci ciltte Yahya Kemal’in şiirlerinin tenkitli basımının bulunmayışına dikkat çekmişlerdi. Bu cildin “Önsöz” değerlendirmesinde de Namık Kemal’in tenkitli basımlarının bulunmadığı vurgulanarak benzer bir eksikliğe işaret edilir. (s. 23) Kerman, eserde yer verdikleri tanıtma yazılarını ise kısaca şu sözlerle değerlendirir:

Bir kısım yazılar, arkadaşlık hatırıyla yazılmıştır; bir kısmı mensup oldukları edebî grupların sözcüsü ve savunucusu görevini yüklenmiştir. Büyük bir kısmında ise genellikle eserden genele, yani bahsedilen eserin yazarıyla ilgili görüş-

lere geçilmektedir; tiyatro tenkitlerinin hemen hepsinde, oyunun tahlilinden ve değerlendirmesinden ziyade sahnelenişle ilgili eleştirilere ağırlık verilmiştir. (s. 46-47)

Sonuç itibariyle dört cilt, toplam beş kitaptan oluşan bu geniş antoloji derlemesi Yeni Türk Edebiyatıyla ilgilenenler için büyük bir külliyattır. Bir kısım metinlerin yeni harflere aktarılmış hâli ilk kez bu çalışmada okuyucularla paylaşılmıştır. Seçilmiş metinlerden önce bulunan “Önsöz” kısımları okuyuculara künye bilgilerini yığan bilgi cümlelerinden uzak, ilgili edebî türlerin başlangıçtan 1923’e dek gelişimini gösteren panoramik özellik gösterir. Bu bölümlerde seçilmiş şair, yazar ve eserlerle ilgili kıymetli değerlendirmeler, o şahsiyetlerin edebiyat tarihi içerisinde konumunu yeniden belirlemeyi etkiler niteliktedir. Metinlerin her biri büyük özen ve titizlikle üstelik ehemmiyetleri belirtilerek eserlere alınmıştır. Antolojide “çok bilindik” metinlerle birlikte diğer antolojilere alınmamış örneklerin de bulunması onun emsallerinden farkını göstermektedir. Prof. Dr. İnci Enginün ve Prof. Dr. Zeynep Kerman hocaların araştırma safhasında kayda değer görerek okuyuculara işaret ettiği eksiklikler esere ayrı bir kıymet daha yüklemiştir. Kendilerine Yeni Türk Edebiyatı alanına kazandırdıkları bu büyük eser için şükran borçluyuz.